

حکومت سندھ

ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جو منصوبو (اي ايس ايم پي) برسات / پوڏ متاثر روڊن جي بحالي لاءِ، ضلعو بدين

DEAS Consulting Pvt. Ltd.
Basin - No. 9 Baharo Ali Muhammad Road
Basin - No. 11 Baharo Ali Muhammad Road
0202-07341646
24-001-09-16628
Mehar Ali Bahar Village Rd, Sindh

DEAS Consulting Pvt. Ltd.
Basin - No. 2 KAPRI MORI TO DUMBALO
Basin - KAPRI MORI TO DUMBALO - Grant point
0202-07341646
24-001-09-16628
KAPRI MORI Road, KAPRI MORI, Sindh

DEAS Consulting Pvt. Ltd.
Basin - No. 3 KAPRI MORI TO DUMBALO
Basin - KAPRI MORI TO DUMBALO - 3 km TO D000
0202-07341646
24-001-09-16628
KAPRI MORI Road, Sindh

DEAS Consulting Pvt. Ltd.
Basin - No. 2 Sherwaj Qureshi Road
Basin - No. 2 km 400 Sherwaj
0202-07341646
24-001-09-16628
Unnamed Road, Sindh

سندھ فلڊ ايمرجنسي بحالي پروجيڪٽ (ايس ايف اي آر پي)

پروجيڪٽ تي عملدرآمد يونٽ
ايس ايف اي آر پي - پي آءِ يو

اپريل 2023

ايگزيڪيوٽو خلاصو

2022 جي مون سون جي موسم صوبي ۾ تيز برساتن سان گڏ درياھه جي وڏي ٻوڏ سان گڏ آئي. مختلف ضلعن ۾ 900 ملي ميٽر تائين برسات رڪارڊ ڪئي وئي. سنڌو درياءَ ۾ تيز برساتن ۽ مقامي برساتن سبب ان جو وهڪرو 0.6 ملين ڪيوسڪ کان مٿي رڪارڊ ڪيو ويو. کيرٿر جبل مان نڪرندڙ جبل جي طوفان سبب ڪوٽڙي بئراج وٽ وڏي ٻوڏ برقرار آهي. ٻن مهينن جي برساتن ۽ سنڌو درياھه ۾ آيل ٻوڏ انساني جانين، چوپائي مال، فصلن، گهرن، خانگي عمارتن، صنعتن ۽ عوامي انفراسٽرڪچر جهڙوڪ روڊن، آبپاشي کي تمام گهڻو نقصان پهچايو. درياھه جي حفاظتي بندن (بند) ۽ نيڪال جا نيت ورڪ، ۽ ريلوي.

سنڌ فلڊ ايمرجنسي ريهيبلٽيشن پروجيڪٽ (SFERP) برساتن ۽ ٻوڏ متاثر علائقن جي متاثر ضلعن، تعلقن ۽ UCs ۾ ڳوٺاڻن (فارم ڪان مارڪيٽ) روڊن جي بحالي/بحالي ڪندو. پروفائيل ڪي وڌائڻ، ڪراس ڊرينيج ڍانچي جي مناسبيت، حفاظتي ڪمن جي فراهمي (ريپر) 1، ڪلورٽ جي تعداد ۾ اضافو ۽ پاسي جي نالن جي فراهمي سڀ عنصر آهن جيڪي آبھوا ۽/يا ٻوڏ جي لڇڪدار ڊيزائن ڪي منهن ڏيڻ لاءِ سمجهيا ويندا آهن. فرش جي جوڙجڪ نمبر ۾ بهتري هڪ اضافي فائڊو آهي.

موجوده ESMP جزو 1 جي ماحولياتي اثرن ۽ گهٽتائي جي نمائندگي ڪري ٿو: انفراسٽرڪچر جي بحالي، ذيلي جزو 1.2: بدين ضلعي ۾ روڊن ۽ الائيڊ انفراسٽرڪچر جي بحالي، ۽ هيٺيون ذيلي اجزاء آهن:

ضلعي بدين جي مختلف علائقن ۾ 03 روڊن جي بحالي. انتظامي طور تي اڪثر بحاليءَ جا ڪم تعلقن ماتلي، گولارچي تعلقن ۽ بدين ۾ هر هڪ روڊ تي ٿين ٿا.

سنڌ انوائرمينٽل پروٽيڪشن ايجنسي (ماحولياتي جائزي) ضابطن، 2021 جي مطابق، ذيلي پروجيڪٽ ڪيٽيگري شيڊول F - II ٽرانسپورٽ 3 جي تحت اچي ٿو. شهري علائقن ۾ هڪ ڪلوميٽر کان وڌيڪ ۽ موجوده روڊن جي بحالي يا ٻيهر تعمير يا تعمير. ڳوٺاڻن علائقن ". ان ڪري IEE کي سنڌ انوائرمينٽل پروٽيڪشن ايجنسي (ماحولياتي جائزي) ضابطن، 2021 جي مطابق تيار ڪرڻ جي ضرورت پوندي.

---

¹ ريپر (اٽر آمريڪي انگريزيءَ ۾)، جنهن کي رپ رپ، رپ-رپ، شات راک، راک آرمر (برطانوي انگريزيءَ ۾) يا رويل جي نالي سان به سڃاتو وڃي ٿو، انساني رکيل پٿر يا ٻيو مواد آهي جيڪو اڏاوتن جي حفاظت ڪرڻ لاءِ استعمال ڪيو ويندو آهي ۽ پاڻيءَ کان.

بحالي/بحالي جا ڪم موجوده راءِ آف وي (RoW) تائين محدود آهن، تنهن ڪري، تجويز ڪيل منصوبي ۾ ڪجهه ننڍا ناڪاري ماحولياتي اثر پوندا، جيڪي واپس ڪري سگهجن ٿا ۽ مختصر مدت سان سائيت-مخصوص آهن. تنهن ڪري، هي ذيلي پروجيڪٽ SFERP جي ESMF تحت اعتدال پسند خطري جي درجي ۾ اچي ٿو. موجوده اي ايس ايم پي تيار ڪئي وئي آهي ته جيئن اعتدال پسند خطري جي سطح جي ضرورتن کي پورو ڪرڻ لاءِ.

ان کان علاوه، ذيلي پروجيڪٽ جي اسڪريننگ چيڪ لسٽ ذريعي ڪئي وئي جيڪا ماحولياتي ۽ سماجي مسئلن کي ڏيکيندي. انفرادي چيڪ لسٽن کي ڀرڻ لاءِ سروي ڪيا ويا ۽ سروي دوران نوٽ ڪيل ماحولياتي ۽ سماجي خدشن جو خلاصو. روڊن جي بحالي واري ڪم جي تجويز ڪيل منصوبي جي وضاحت ڪئي وئي آهي RoW. مکيه تعميراتي ڪم RoW جي اندر محدود رهندا. ڪو به عوامي انفراسٽرڪچر يا تجارتي سرگرميون RoW اندر موجود نه آهن. جڏهن ته اڻ سڌي طرح اثرن جو جائزو ورتو ويو آهي 200 ميٽر/650 فوٽ بفر زون جي تجويز ڪيل روڊن تي (100 ميٽر/328 فوٽ هر پاسي کان سينٽر لائين کان). بحاليءَ جي ڪمن جي وڻن کي نه پٽيو ويندو ۽ نه وري ٻيهر اٿڻ جي ضرورت پوندي ڇو ته موجوده RoW تجويز ڪيل بحاليءَ جي ڪمن لاءِ استعمال ڪئي ويندي. ذيلي پروجيڪٽ جي علائقن جي ويجهو (500 ميٽرن جي اندر) ڪو به آثار قديمه وارو ماڳ نه ڏٺو ويو ۽ پيش ڪيل ذيلي پروجيڪٽ جي سائيتن تي يا ويجهو ڪو به فني ثقافتي وسيلو نه ڏٺو ويو جيڪو شايد تعميراتي سرگرمين کان متاثر ٿي سگهي. تعميراتي علائقي ۾ ڪوبه قبرستان موجود ناهي. ڪيتريون ئي آباديون تجويز ڪيل بحالي جي ڪمن جي ويجهو پر RoW کان ٻاهر ڏٺيون ويون. تعميراتي مرحلي دوران، ڪجهه سماجي طور تي حساس رسيپٽرز جهڙوڪ مسجدون، اسڪول، بنيادي صحت يونٽ قبرستان، وغيره اڻ سڌي طرح متاثر ٿي سگهن ٿا پر اهو اثر عارضي ۽ پوءِ موٽڻ وارو آهي جيڪو گهٽ اهميت سان مختصر مدت (گهٽائي جي قدمن کي اپنائڻ سان). تجويز ڪيل ذيلي پروجيڪٽ واري علائقي جي ويجهو ڪو به محفوظ بيلو نه ڏٺو ويو. جيتري حد تائين ذيلي پروجيڪٽ جي ايراضيءَ جو تعلق آهي، انهن ٻنهي نباتاتي ۽ پوٽن جي ڪنهن به قسم جي خطرناڪ يا خطري واري نسل کي ذيلي پروجيڪٽ جي سائيتن تان رڪارڊ نه ڪيو ويو آهي.

تجويز ڪيل سڀ پروجيڪٽ جا علائقا ڏکڻ اولهه سنڌ، ضلعي بدين ۾ آهن. ذيلي پروجيڪٽ جو علائقو زون B 2 ۾ اچي رهيو آهي، جنهن ۾ چوٽي گرائونڊ ايڪسيلريشن 0.16 (PGA) کان 0.24 تائين مختلف

آهي (پاڪستان بلڊنگ ڪوڊ آف پاڪستان، 2007). اهو هڪ اعتدال پسند نقصان واري خطري وارو علائقو آهي، مطلب ته اهي علائقا جيڪي انهن علائقن جي هيٺ اچن ٿا، انهن ۾ زلزلي اچڻ جو هڪ معتدل موقعو آهي. جڏهن ته زون 4 ۾ ڪابه سائيت نه آهي جنهن کي هاءِ ڊيميڊ ريسڪ زون سڏيو وڃي ٿو.

گندگي روڊن تي گاڏين جي ٽرئفڪ ڪجهه مٿي جي اخراج ۽ شور آلودگي جو سبب بڻائيندو آهي جنهن جو اثر ڪافي مقامي آهي. گاڏين جي ٽرئفڪ واري پاڻپ مان خارج ٿيندڙ مکيه آلودگي جا ذرات، ڪاربن مونو آڪسائيڊ، سلفر ڊاءِ آڪسائيڊ ۽ نائٽروجن آڪسائيڊ آهن. اهي اخراج عام طور تي روڊن جي ڀرسان هوا جي معيار کي متاثر ڪن ٿا. بهرحال، تجويز ڪيل منصوبي جي مداخلت واري علائقي ۾ روڊن تي ٽرئفڪ نيشنل هاءِ ويز يا ٻين وڏن روڊن جي ڀيٽ ۾ گهٽ آهي. مٿاڇري ۽ زميني پاڻي، فضائي هوا ۽ شور جي جاچ تعمير شروع ٿيڻ کان اڳ نيڪيڊار پارٽن-SEPA منظور ٿيل ليڊ ذريعي تعميراتي سپروائيزري ڪنسلٽنٽ (CSC) جي رضامندي سان ڪئي ويندي.

جيئن ته پروجيڪٽ جي علائقي ۾ آبادي وڌي وئي آهي، جهنگلي جيوت جي گهٽائي ۽ تنوع گهٽ ۾ گهٽ گهٽجي ويو آهي. جيئن ته پروجيڪٽ جي علائقي ۾ آبادي وڌي وئي آهي، جهنگلي جيوت جي گهٽائي ۽ تنوع گهٽ ۾ گهٽ گهٽجي ويو آهي. ضلعي جي ٿلهي جانورن ۾ ايشياٽڪ گيدال، لال لومڙو، انڊين ريگستاني ڀلي، ڪاري نيبڊ هير، انڊين ڪرسٽڊ پورڪوٽائن ۽ ننڍو هندستاني منگوز شامل آهن. هائينام بگهڙ ۽ خنزير هائي علائقي ۾ نادر آهن.

ضلعي جي عام avifauna ۾ ڪارو ڊرونگو، نيرو راک پيڄن، ڪيٽل ايگرت، ڪمن بيبلر، جنگل بيبلر، اسٽريٽيڊ بيبلر، ڪمن مورين، ڪمن اينڊ بينڪ مينا، ڪرسٽڊ لارڪ، ريگستاني لٽڪ، ريگستاني واربلر، گريٽ گري شراڪ، هويو، هائوس شامل آهن. ڪانو، گهر جي اسپرو، انڊين رولر، عام ايگرت، ۽ تلاءِ جو هيرون. ضلعي جي ريپٽيلين جانورن ۾ ڪوبرا، ڪراٽ، آر اسڪيل واٽپر، ريت اسنيڪ، ڌامن، آيسٽرن ڊيڊيمر سانپ، پاڪستان ربن سانپ، انڊين سينڊ سوٽمر، انڊين فرنگي ٽوڊ سينڊ لزرڊ، ريگستاني مانيٽر، انڊين اسپائٽي-ٽيڊ ليزرڊ، عام باغي ليزرڊ، سنڌ سينڊ گيڪو، ۽ انڊين شيلڊ ڪمي.

قدرتي ٻوٽي سڪل ڪانڊيرن جي ڀيلن ۽ چنڊچاڻ تي مشتمل آهي. ضلعي جي عام ٻوٽن ۾ ڪنڊي يا جهنڊ (Prosopis cineraria)، وان يا پيلو (Salvadora oleoides)، مسواڪ يا ٽوٽ برش وڻ (Salvadora)

(persica) آڪ، (Calotropis procera) ، بوه يا برفاني بچ (Aerva javanica) ، بابل (Acacia) شامل آهن (nilotica) ، ber (Zizyphus numuaria) ، ڪنڊي يا pipal (Ficus religiosa) ۽ ديوي يا mesquite (Prosopis glandulosa) ، neem (Melia azadirachta) ، املئي يا املئي ، tamarisk يا جهاتو.

جيتري حد تائين ذيلي پروجيڪٽ جي ايراضيءَ جو تعلق آهي، انهن ٻنهي نباتاتي ۽ ٻوٽن جي ڪنهن به قسم جي خطرناڪ يا خطري واري نسل کي ذيلي پروجيڪٽ جي سائيٽن تان رڪارڊ نه ڪيو ويو آهي. تجويز ڪيل ذيلي پروجيڪٽ واري علائقي جي ويجهو ڪوبه محفوظ بيلو نه ڏنو ويو.

هن ذيلي منصوبي لاءِ ڪنهن به خانگي زمين جي حصول جي ضرورت ناهي. ان کان علاوه، ڪنهن به اڏاوتن کي ڊاهڻ ۾ ملوث نه هوندو ۽ ڪنهن کي ٻيهر آباد ڪرڻ جي ضرورت نه هوندي، ڇاڪاڻ ته سب پروجيڪٽ وارا علائقا گهٽ آبادي وارن علائقن ۾ آهن ۽ آبادي پڪڙيل آهي Row. ۾ ڪوبه غير رسمي آبادگار/ اسڪواٽر موجود ناهي ۽ ان سان گڏوگڏ معيشت ۾ رڪاوٽ جو به تصور نه ڪيو ويو آهي. بحالي جو ڪم موجوده پليٽ فارم/رائيٽ آف واٽ تي ڪيو ويندو آهي. ڪنهن به اضافي زمين جي ضرورت نه آهي اڻ سڌي طرح اثر، شور، مٽي جي اخراج، ڪئمپ سائيٽن ۽ قرضن جي سائيٽن جي ڪري ٿي سگهي ٿي Row کان ٻاهر. سماجي-ماحولياتي اثر پيدا ٿي سگهي ٿو خارجي افرادي قوت جي آمد جي ڪري، غير محفوظ ٿيل بقايا فضول، ۽ مزدورن ۽ ڪميونٽي لاءِ پيشه ورانه محنت ۽ حفاظت جي مسئلن، تنهن ڪري ESMP تيار ڪيو ويو آهي. موجوده ٽريڪ مواد جي نقل و حمل لاءِ استعمال ڪيو ويندو. ناڪاري اثر صرف تعميراتي مرحلي دوران متوقع ٿي سگهي ٿو، جيڪو صرف هن ننڍڙي عرصي تائين ختم ٿيندو. بهرحال، رپورٽ ۾ تجويز ڪيل گهٽتائي جي قدمن کي تعميراتي مدت دوران نيڪيدار پاران سختي سان يقيني بڻائڻ جي ضرورت پوندي.

متوقع ناڪاري اثرن کي گاڏين ۽ مشينري جي مناسب چڪاس ۽ سار سنڀال جي ذريعي گهٽائي سگهجي ٿو ته جيئن اخراج کي گهٽائي سگهجي، شور کي ختم ڪرڻ وارن يا مفلرن کي بهاري سامان لاءِ استعمال ڪيو وڃي ۽ اڻ ڄاتل روڊن کي پاڻي ڏيڻ. تعميراتي ملبي/ رهجي ويل فضول جي خراب اثرن تي ضابطو مناسب سنڀالڻ ۽ فوري طور تي هٽائڻ سان. فعال تعميراتي سائيٽ تي تيل جي فضول کي مناسب استوريج ۽ هٽ

ڪرڻ ۽ گندي پاڻي جي علاج ذريعي پاڻي جي آلودگي تي ڪنٽرول. سينٽري اسٽوريج ذريعي سالڊ ويسٽ جو ڪنٽرول ۽ صفائي جي نيڪال لاءِ بار بار گڏ ڪرڻ.

پيشه ورانه صحت ۽ حفاظت کي يقيني بڻايو ويندو مسلسل معائنن جي ذريعي بيمارين ۽ حادثن کي روڪڻ، مزدورن ۽ ڪميونٽي ۾ شعور پيدا ڪرڻ، صفائي جي قدمن، مواصلاتي بيمارين جي انتظام ۽ نگراني ۽ ايمرجنسي جواب ۽ بچاءُ جي طريقيڪار، مناسب صفائي جي سهولتن جي فراهمي، پيئڻ جو پاڻي، ۽ ڪچري جا ٽولا. مزدورن لاءِ.

E&S جي نگراني ڪئي ويندي SEPA ايڪٽ 2014، SFERP جو ESMF، SFERP ۽ اسٽيڪ هولڊر اينگيجمينٽ پلان (SEP) لاءِ تيار ڪيل ليبر مئنيجمينٽ پروسيجرز کي يقيني بڻائڻ لاءِ ته گهٽتائي جا منسوب باقاعدي ۽ مؤثر طريقي سان لاڳو ڪيا وڃن. اهو تن سطحن تي ڪيو ويندو. PIU سطح تي، ماحوليات ۽ سماجي ماهر حفاظت جي نگراني ڪندا ته يقيني بڻائڻ لاءِ ته گهٽتائي جي منسوبن تي اثرائتي نموني عمل ڪيو پيو وڃي ۽ باقاعده فيلڊ دورو ڪندا. فيلڊ سطح تي، تعميراتي سپروائيزري ڪنسلٽنٽ (سي ايس سي) جو لاڳاپيل عملو وڌيڪ بار بار حفاظت جي نگراني ڪندو. نئين سطح تي، نيڪيدار جي E&S ٽيم مهينا، ته ماهي ۽ ٻه سالي رپورٽون لاڳو ڪندي ۽ تيار ڪندي.

SFERP پروجيڪٽ کي لاڳو ڪرڻ جي مجموعي ذميواري ۽ موجوده ESMP PIU تي منحصر آهي، پراجيڪٽ ڊائريڪٽر جي سربراهي ۾ PIU. ماحولياتي ۽ سماجي ٽيم جي حمايت ڪئي آهي PIU. پيٽ سي ايس سي کي شامل ڪيو آهي، تعميراتي نگراني لاءِ ذميواري. ان مقصد لاءِ تعميراتي نيڪن ۾ مناسب شقون شامل ڪيون وينديون.

6,481,000 -/ جي الڳ بجيٽ مختص ڪئي وئي آهي ESMP جي نفاذ لاءِ جنهن ۾ GRM هلائڻ ۽ عام ڪميونٽي جي مدد جي ضرورت شامل آهي ESMP. جي قيمت ۾ حفاظتي قدمن جي قيمت شامل آهي جيڪي سماجي طور تي حساس ريكارڊرز جي ويجهو ڪم ڪرڻ لاءِ اختيار ڪيا ويندا. هي ESMP بل ۽ بل آف ڪوانٽيٽيز (BOQs) ۾ هڪ عارضي رقم جي طور تي شامل ڪيو ويو آهي ESMP. جي نفاذ ۾ تعميراتي نيڪيدار (CC)، CSC ۽ PIU کان معلومات شامل آهن CC. بنيادي طور تي ESMP ۾ تجويز ڪيل تخفيف جي قدمن تي عمل درآمد کي يقيني بڻائڻ جو ذميواري هوندو، جيڪي معاهدي جي

دستاویزن جو حصو هوندا. ان ڪري، BOQs ۾ ماحولياتي گهٽتائي جي خرچن کي الڳ سر جي طور تي قرار ڏيڻ واري دستاويزن ۾ لازمي قرار ڏنو ويندو.

بهر حال، جيڪڏهن CC ESMP جي عمل درآمد ۽ رپورٽنگ جي صحيح طريقي سان تعميل ڪرڻ ۾ ناڪام ٿئي ٿي، ته پروپونٽ ESMP جي تعميل سميت معاهدي جي شرطن جي تعميل کي لاڳو ڪندو. ESMP تي عملدرآمد جي سرگرمين کي آسانيءَ سان هلائڻ لاءِ، اها سفارش ڪئي وئي آهي ته ESMP تي عمل درآمد سان لاڳاپيل سڀئي بل / ادائگيون CSC پاران منظور / تصديق ٿيل هونديون. ESMP عمل درآمد جي قيمت ڪٽجي ويندي عبوري ادائگي جي سرٽيفڪيٽن (IPC) مان جيستائين تعميل نه ڪئي وڃي.